

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ
КУРСОВИХ РОБІТ З ПСИХОЛОГІЇ**

Укладачі: К.П. Гавриловська, Л.О.Котлова

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2015

УДК 811(072)
ББК 88.453
М 54

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 8 від 27 березня 2015 року).*

Рецензенти:

Білецька І.О. – доктор педагогічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Котловий С.А. – кандидат педагогічних наук, ВЗОШ №1 м. Житомир.

М 54 Методичні рекомендації до написання курсових робіт з психології / [уклад. К.П. Гавриловська, Л.О. Котлова] – Житомир, 2015. – 34 с.

Методичні рекомендації до написання курсових робіт з психології розроблено з урахуванням Закону України «Про вищу освіту», інструкцій Міністерства освіти і науки України, проекту стандартів вищої освіти України з підготовки бакалаврів за напрямом підготовки 6.030102 «Психологія» та 6.030103 «Практична психологія», «Положення про організацію навчального процесу ЖДУ імені Івана Франка». Методичні рекомендації висвітлюють основні питання, пов'язані з написанням та оформленням курсової роботи, наведено поетапну процедуру організації курсового дослідження, розкрито вимоги до структури курсової роботи, рекомендації щодо оформлення результатів досліджень студентів, порядок захисту курсової роботи, а також необхідні додатки.

УДК 811(072)
ББК 88.453

© К. П. Гавриловська, Л.О. Котлова, 2015

ЗМІСТ

Основні вимоги до курсових робіт

1	Загальні положення	4
2	Структура курсової роботи.	5
3	Вимоги до змісту курсової роботи.	6
4	Вимоги до оформлення курсової роботи.	12
5	Процес проведення курсового дослідження.	15
6	Робота над літературними джерелами	18
7	Захист та оцінювання курсової роботи.	19
Додатки		
8	Додаток А. Зразок титульного аркуша.	23
9	Додаток Б. Зразок оформлення змісту.	24
10	Додаток В. Зразок оформлення вступу	25
11	Додаток Д. Кліше і звороти, рекомендовані для презентації результатів теоретичної частини дослідження	28
12	Додаток Е. Кліше і звороти, рекомендовані для презентації результатів практичної частини дослідження	29
13	Додаток Ж. Зразок оформлення бібліографії	30
14	Список використаних джерел	34

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КУРСОВИХ РОБІТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вимоги до курсової роботи розроблено з урахуванням Закону України «Про вищу освіту», інструкцій Міністерства освіти і науки України, проекту стандартів вищої освіти України з підготовки бакалаврів за напрямом підготовки 6.030102 «Психологія» та 6.030103 «Практична психологія», «Положення про організацію навчального процесу в Житомирському державному університеті імені Івана Франка».

Курсова робота є кваліфікаційною роботою, яка дає можливість виявити рівень засвоєння студентом теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною тематикою. Курсова робота є одним із видів індивідуальних робіт студента, оригінальним, завершеним дослідженням у галузі знань «Соціально-політичні науки» та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються для публічного захисту.

Курсова робота виконується відповідно до напрямів наукових і прикладних досліджень і має засвідчити: рівень професійної підготовки студента; вміння застосовувати здобуті у вищому навчальному закладі знання для розв'язання практичних завдань; свідоме засвоєння знань та їх систематизацію; наявність у студента навичок професійної роботи; здатність критично мислити та вміння аргументувати власну точку зору.

Курсова робота виконується на основі вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, останніх досліджень з обраної теми, а також результатів власних досліджень реального об'єкта з метою вирішення визначених прикладних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності.

Мета виконання курсової роботи – демонстрація студентами рівня оволодіння навичками самостійного аналізу наукової літератури, розробки дослідницької програми, підбору та реалізації дослідницьких процедур, аналізу, інтерпретації та представлення отриманих результатів, а також їх застосування при вирішенні конкретних науково-практичних завдань.

Виконання курсової роботи дає можливість розв'язати ряд навчальних задач:

- систематизація, закріплення, поглиблення та застосування знань студента під час теоретичного аналізу наукової літератури відповідно до поставлених завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи;
- оволодіння прийомами і методами психологічного дослідження при вирішенні прикладних проблем;
- формування вміння формулювати наукові судження та висновки, логічно і послідовно їх викладати публічно захищати результати наукових пошуків (виголошувати промову, відповідати на запитання тощо).

Курсова робота має бути написана державною мовою, науковим стилем із логічним й аргументованим викладом матеріалу.

Основні етапи підготовки та виконання курсової роботи:

- вибір та затвердження теми;
- формулювання завдань до курсової роботи;
- проведення теоретичних та емпіричних досліджень;
- опрацювання та представлення результатів досліджень;
- оформлення курсової роботи;
- захист курсової роботи.

Специфіка курсової роботи з психологічних дисциплін полягає в тому, що в процесі її підготовки та захисту здійснюється досягнення як науково-дослідних, так і навчальних цілей. Студенти глибоко досліджують певні проблеми психології, вчаться аналізувати літературу, критично оцінювати її зміст, полемізувати з авторами, висловлювати власні думки, відстоювати їх, робити правильні наукові, теоретичні, практичні висновки, набувають навичок проведення досліджень із використанням сучасних наукових методів.

Слід зауважити, що до курсових робіт висувається ряд **вимог**. Основні з них такі:

- актуальність тематики, відповідність її сучасному стану галузі науки та перспективам її розвитку;
- вивчення та критичний аналіз монографічної й періодичної літератури з теми;
- дослідження та характеристика історії проблеми та її сучасного стану;
- чітке формулювання мети, предмету, методів дослідження;
- дотримання основних вимог до проведення емпіричних досліджень у психології;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та перспективи подальших досліджень;
- апробація результатів дослідження через публікацію статей у збірнику студентських наукових праць, виступ на конференціях.

2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота повинна містити:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основну частину;
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

3. ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

3.1. Титульний аркуш курсової роботи (Додаток А)

Титульний аркуш містить:

- найменування вищого навчального закладу, де виконано роботу;
- назву структурного підрозділу ВНЗ (інституту, факультету, кафедри);
- назву роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові автора, номер академічної групи, шифр та напрям підготовки;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника;
- місто і рік.

3.2. Зміст

Зміст подають на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема: вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури та ін.

3.3. Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (за необхідності)

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів може бути поданий в роботі (якщо вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і та ін.) у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа – їх детальне розшифрування.

Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, їх не включають до переліку, а розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

3.4. Вступ

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Далі подають загальну характеристику роботи в рекомендованій нижче послідовності:

Актуальність проблеми.

Перший крок у обґрунтуванні актуальності – характеристика проблемної ситуації. У логіці наукового знання під проблемою розуміється питання, для вирішення якого поки немає накопичених знань, тому потрібні певні теоретичні і практичні дії, спрямовані на те, щоб це питання було вирішеним. Таким чином, вибір проблеми має бути обґрунтований тим, що її рішення послужить кращому пізнанню психологічного явища (у цьому проявляється новизна проблеми) і тим, що її вирішення допоможе владнати питання, яке стоїть перед суспільством (її актуальність).

Характеристика проблемної ситуації має бути дана дуже коротко, стисло, зрозуміло; зі наведенням доказів доцільності втручання психологів у вирішення

даної проблемної ситуації.

Також у процесі обґрунтування актуальності проблеми дослідження слід означити вже наявні спроби її вирішення. Варто назвати прізвища дослідників, які присвятили свої роботи досліджуваній проблемі, а також, поряд із кожним прізвищем в круглих дужках вказати напрям дослідження. Зверніть увагу, прізвища учених, на яких Ви посилаєтесь при висвітленні актуальності, мають бути перераховані в алфавітному порядку. Ініціали автора мають йти поряд з його прізвищем, а не переноситись на наступну стрічку.

Мета дослідження.

Мета дослідження — це те, заради чого проводиться дослідження, вона орієнтує дослідника на кінцевий результат і визначає характер роботи — теоретико-емпіричний або прикладний. Не слід формулювати мету як “Дослідження...”, “Вивчення...”, тому що ці слова вказують на засіб досягнення, а не на неї саму. Мета звичайно тісно переплітається з назвою курсової роботи і повинна чітко вказувати, яка проблема в ній розв’язується.

Завдання дослідження.

Визначення мети дослідження дозволяє далі упорядкувати процес наукового пошуку у вигляді послідовності вирішення основних та додаткових завдань, тобто мета дослідження конкретизується в завданнях дослідження. Вони показують нам весь шлях дослідження, визначають те, що ми маємо зробити, щоб досягнути мети (одночасно підказують процедуру дослідження). Іншими словами – задачі описують певні кроки, які ведуть нас до мети.

Основне завдання дослідження відповідає його цільовій установці, додаткові завдання можуть бути поставлені для підготовки розв’язання проблеми в подальших дослідженнях (наприклад, перевірка побічних гіпотез, не пов’язаних з проблемою дослідження, що проводиться зараз) або ж для вирішення якихось методичних питань (наприклад, додаткова апробація нової методики і т.п.).

Завдання дослідження можуть включати в себе наступні елементи:

- 1) вирішення певних теоретичних питань, які входять у загальну проблему дослідження (наприклад, виявлення сутності поняття, явища, процесу, подальше вдосконалення його визначення);
- 2) всебічне вивчення практики вирішення конкретної проблеми, виявлення її сучасного стану, труднощів, їх причин;
- 3) обґрунтування необхідної системи заходів для вирішення проблеми.

Звичайно, коло завдань дослідження залежить від можливостей самого дослідника, рівня його фахової підготовки і попереднього досвіду наукової роботи, наявності часу. Зазвичай, кількість основних завдань дослідження відповідає кількості розділів курсової роботи, у кожному розділі дослідник має продемонструвати процес розв’язання даного завдання, коротко підсумувати його результати.

Мета й завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Об’єкт дослідження.

Об’єкт дослідження курсової роботи - це частина психологічної

реальності, в межах якої знаходиться предмет дослідження і яка містить передумови для пізнання предмета. Об'єкт — це те, на що спрямований процес пізнання, те, що містить суперечність і породжує проблемну ситуацію. Об'єктом у психології можуть виступати різні психологічні та соціально-психологічні процеси (соціалізація, адаптація, розвиток групи і т.д.), явища і т.д.

Предмет дослідження.

Предмет дослідження курсової роботи — це ті властивості, сторони, особливості об'єкту, які підлягають вивченню в даному дослідженні. Зазвичай предмет дослідження пов'язаний безпосередньо з центральним питанням проблеми.

Одному і тому ж об'єкту можуть відповідати декілька різних предметів дослідження. Об'єкт і предмет повністю співпадають, якщо перед дослідником стоїть завдання пізнання всіх закономірностей функціонування даного об'єкту.

Формулюючи об'єкт, треба означити ту реальність, яка розглядається. Предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про те, які нові відношення, властивості, аспекти і функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом — те, що в цьому об'єкті дістає наукове пояснення.

Правильне, науково обґрунтоване визначення об'єкта дослідження — це не формальна, а суттєва, змістовна наукова дія, що покликана зорієнтувати самого дослідника на виявлення місця і значення предмета дослідження в більш цілісному і широкому понятті, яким є об'єкт дослідження. Але буде недостатнім тільки визначити і назвати об'єкт дослідження. Потрібно обов'язково дати йому змістовну характеристику, бо спираючись на неї можна забезпечити більш цілісний підхід до характеристики і вивчення основного предмета дослідження.

Визначення теми, об'єкта і мети дослідження складає по своїй суті нерозривний процес. Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Гіпотеза дослідження.

У результаті попереднього аналізу об'єкту (предмету) можуть бути сформульовані наукові гіпотези, спрямовані на встановлення певних залежностей між емпіричними даними.

Можна сформулювати загальні правила, яким має відповідати кожна гіпотеза.

Гіпотеза має:

- відповідати вихідним теоретичним принципам дослідження, бути обґрунтованою;
- містити поняття, які отримали емпіричну інтерпретацію;
- бути доступною для перевірки у процесі соціально-психологічного дослідження, тобто має бути сформульована таким чином, щоб бути доведеною (чи відхиленою) при існуючому рівні теоретичних знань, методичної озброєності і практичних можливостей дослідження;

- бути точно і однозначно сформульована, тому ні в якому разі не повинна містити великої кількості можливих припущень та обмежень.

Для прикладного дослідження, на відміну від фундаментального, остання вимога не є обов'язковою. Скоріше навпаки, психолог, що проводить прикладне дослідження, змушений формулювати «віяло» припущень відносно вирішуваної проблеми. Тому поняття однозначності формулювання гіпотези втрачається і перетворюється на «різноманітність» припущень.

Якщо в ході дослідження виявилось, що гіпотеза не підтвердилася або ж, що ймовірніше, не повністю підтвердилася, не треба впадати у відчай. У межах курсових робіт з елементами емпіричного дослідження, коли емпірична гіпотеза майже повністю співпадає з концептуальною, повне її підтвердження є логічним та очікуваним. Але, коли з концептуальної гіпотези формується декілька емпіричних і всі вони знайшли підтвердження у дослідженні, зазвичай можна говорити про очевидність отриманих результатів, що ставить під сумнів новизну дослідження. Пам'ятайте, що в науці негативний результат – це також результат, який має певну ціну. Він дозволяє побудувати нову модель досліджуваного явища, висунути нові гіпотези і провести нові дослідження, які вже дадуть остаточні відповіді на поставлені запитання. Тому негативний результат треба обґрунтувати, пояснити та поставити завдання подальших досліджень даної проблеми.

Теоретико-методологічні основи дослідження.

Процес формулювання теоретико-методологічних основ дослідження – передбачає виокремлення теоретичних положень тих авторів, праці яких є основою для планування, проведення та аналізу результатів дослідження.

Методи дослідження.

У методах досліджень розкривається спосіб отримання достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності. Надається характеристика вибірки досліджуваних, описується організація дослідження.

При написанні курсової роботи з психології використовуються наступні методи дослідження:

- методи теоретичних досліджень (історичний метод, системний підхід, аналіз науково-теоретичної літератури з проблеми, абстрагування, ототожнення, моделювання);
- методи емпіричних досліджень (тестування, контент-аналіз тощо);
- методи математичної статистики (кореляційний, факторний аналіз).

Теоретичне значення.

При формулюванні теоретичного значення студенту необхідно показати і оцінити, яке значення мають розроблені ним наукові положення з точки зору розвитку наукових знань для розв'язання тієї чи іншої наукової задачі або наукової проблеми. У курсовій роботі, яка має теоретичне значення, подають відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. Це і становитиме практичну значущість дослідження.

Наукова новизна.

Наукова новизна дослідження. передбачає розробку наукових положень,

запропонованих студентом особисто. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (уперше отримано, удосконалено, дістало подальший розвиток).

Кожне наукове положення чітко формулюють, виокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. У жодному разі не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в курсовій роботі зроблено те й те, а сутності і новизни із написаного виявити неможливо.

При формулювання наукової новизни можна, зокрема, вживати такі вирази: “вперше формалізовано...”, “розроблено...”, “доведено...”, “доопрацьовано...”, “створена концепція, що узагальнює... і розвиває...”, “розроблено нову систему...”.

Практична значущість.

Практична значущість має містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути впроваджені в психолого-педагогічній практиці. Слід вказати ким і де саме можуть бути використані результати дослідження.

Апробація дослідження.

Апробація роботи містить відомості щодо застосування на практиці чи висвітлення на студентських наукових конференціях результатів дослідження (якщо є в друкованій формі).

Надійність та вірогідність.

Надійність та вірогідність, як правило, визначається репрезентативністю вибірки, узгодженістю теоретичної моделі досліджуваного явища з методами його дослідження, застосуванням методів, які адаптовані саме для подібних досліджень і соціокультурної ситуації та є взаємодоповнюючими або дозволяють здійснювати контроль результатів.

Структура та обсяг роботи.

Обсяг вступу, як правило, не повинен перевищувати 2-3 сторінок. Остаточне редагування вступної частини роботи доцільно виконувати на завершальній стадії дослідження, коли проблема постає перед автором у повному обсязі.

3.5. Основна частина

Основна частина курсової роботи складається з розділів (теоретичний, дослідницько-аналітичний, інтерпретаційний) і підрозділів, які мають бути взаємопов'язані, а матеріал - викладеним послідовно і логічно із критичним аналізом теоретичних положень, статистичних даних, інформації різноманітного характеру. Розділи та підрозділи курсової роботи повинні за своєю назвою, структурою, змістом відповідати завданням дослідження означеної проблеми. При роботі над рукописом необхідно звернути увагу і на таке питання, як розбивка тексту на абзаци. Кожен абзац повинен містити в собі певну думку, виражену однією або кількома фразами чи реченнями.

У першому теоретичному розділі студент здійснює теоретичний аналіз проблеми дослідження: стан досліджуваної проблеми в сучасній психології та побудову понятійно-логічної схеми або теоретичної моделі. Проводиться аналітичний огляд літературних джерел з предмета дослідження, критично аналізуються різні погляди, здійснюється їх класифікація, обґрунтовуються

основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного об'єкта, тощо. Для констатації та обґрунтування теоретичних висновків та тенденцій доцільно використовувати дані, опубліковані у відповідних енциклопедіях, монографіях, довідниках, періодичних та інших вітчизняних і зарубіжних виданнях.

У *другому розділі* розробляється теоретична або дослідницька модель досліджуваного явища, описуються основні методологічні підходи, обґрунтовуються методичні процедури емпіричного дослідження, а також вказується вибіркова сукупність..

Третій розділ містить результати емпіричного дослідження, які систематизуються і аналізуються, порівнюються з результатами інших дослідників. На основі аналізу визначаються тенденції і закономірності розвитку досліджуваних явищ, надаються рекомендації щодо їх практичного використання. При написанні розділу застосовуються методи математичної статистики, вибір яких залежить від стратегій дослідження. У даному розділі здійснюється інтерпретація отриманих результатів. Рекомендації випливають із результатів емпіричних досліджень і мають чіткі та достатньо вузько окреслені межі застосування .

3.6. Висновки

У *висновках* курсової роботи рекомендується підвести підсумки проведеного дослідження, викласти основні практичні результати, що одержано.

Формулювання висновків повинно базуватися відповідно до поставлених завдань на матеріалах основної частини роботи. Для формулювання висновків та ґрунтовних пропозицій рекомендується апробація основних положень дослідження.

Обсяг висновків у курсовій роботі, зазвичай, не перевищує 2 сторінки.

Висновки – це судження, які логічно випливають із завдань дослідження. Саме тому в наукових роботах кількість висновків відповідає кількості завдань, що були сформульовані на початку дослідження. Висновки є тією частиною наукового дослідження, яка виносяться дослідником на прилюдний захист.

Основні вимоги до висновків:

1. Відповідність висновків завданням, визначеним у науковому апараті.
Висновки можна нумерувати.
2. Чіткість.
3. Конкретність.
4. Лаконічність.
5. Переконливість.

У висновках необхідно наголосити на тому, що мету дослідження досягнуто, а всі поставлені завдання вирішено.

Список використаних джерел

До *списку використаних джерел* (25-30) найменувань слід включати джерела, на які у тексті є посилання, а також ті, які використано при викладі конкретних положень. Список складається із вітчизняної наукової, навчально-

методичної та спеціальної літератури, фахових видань, інформаційних ресурсів Інтернету.

Недостатня кількість джерел може свідчити про поверховість дослідження, а надмірність джерел – про компілятивний характер роботи.

До списку джерел входять: нормативно-правові документи, публікації наукового керівника, які засвідчують його компетентність у даній проблемі, праці провідних спеціалістів у даній галузі, публікації автора роботи (якщо вони є), найсучасніші публікації у контексті теми дослідження (за останні 5 років).

3.7. Додатки

У додатках наводяться допоміжні матеріали: опис громіздких методик, таблиці, де підсумовані емпіричні дані, статистичні розрахунки, рисунки тощо. На всі додатки має бути посилання в тексті роботи.

Рекомендований обсяг курсової роботи – 30-40 сторінок. До цього обсягу не включають список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

Узагальнені числові дані, які можуть концентруватися у таблицях, діаграмах, схемах, повинні наводитись з необхідним ступенем точності та аргументованості, з посиланням на відповідні джерела чи власні обчислення.

4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги

Курсова робота з психологічних дисциплін виконується українською мовою і укладається відповідно до вимог ВАК України щодо оформлення дисертацій та здобуття наукового ступеня.

Вимоги до оформлення основного тексту та використаних джерел. Оформлення курсової роботи має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно і державним стандартом ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки та техніки» Структура і правила оформлення».

Текст курсової роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29-30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм); шрифт текстового редактора - Word Times New Roman, розмір 14 мм. Поля: зліва - не менше 25 мм, справа - не менше 10 мм, зверху і знизу - не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту - однаковою.

Вписувати в текст іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися в процесі написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням коректором і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка) машинописним способом.

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки).

Зміст має відповідати плану роботи. На сторінці зі змістом навпроти кожної складової курсової роботи проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, додатків, рисунків, таблиць подають *арабськими цифрами* без знака №.

Нумерація сторінок курсової роботи має бути наскрізною (включно з ілюстраціями) і проставлятися у правому верхньому куті аркуша без крапки.

Першою сторінкою є титульний аркуш, який входить до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші та аркуші змісту помер сторінки не ставиться. Нумерація сторінок проставляється, починаючи зі «Вступу».

На титульному аркуші зазначають повну назву міністерства/відомства, вищого навчального закладу, випускової кафедри; тему роботи; дані про студента, наукового керівника, місто та рік подання курсової роботи до захисту. Скорочення у назвах міністерства/відомства, вищого навчального закладу та теми курсової роботи не допускаються.

Текст *основної частини* курсової роботи поділяють на розділи та підрозділи. Кожний розділ починають з нової сторінки.

Складові дипломної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номеру підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка. Наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять. Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 2 інтервали.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: “1.3.2.” (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Оформлення посилань на інформаційні джерела. Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру

джерела у списку використаних джерел, друга - номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]).

Наприкінці курсової роботи наводиться *список використаних джерел*. До цього списку включаються публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі. Всі джерела вказуються тією мовою, якою вони видані.

Під час складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися національного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис, Загальні вимоги та правила складання». Він прийнятий для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації.

Оформлення допоміжних матеріалів. Допоміжними матеріалами є: *ілюстрації* (схеми, діаграми, графіки, креслення тощо), *формули, таблиці, додатки*.

Ілюстрації (схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розмішені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Ілюстрації позначають словом “Рис.” і нумерують послідовно в межах розділу, за виключенням ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад:

Рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис “Таблиця” із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: „Таблиця 1.2” (друга таблиця першого розділу). Якщо в роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово „Таблиця” і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова „Продовження табл.” і вказують номер таблиці, наприклад: „Продовження табл. 1.2”.

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова „Примітки” ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1...

2...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова „Примітка” ставлять крапку.

Таблиці.

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюється у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово „Таблиця” починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба. Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в другому випадку – боковик.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці складається з одного слова, його можна замінити лапками, якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами „Те ж”, а далі – лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, які повторюються, не слід. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

Посилання. При написанні курсової роботи студент повинен робити посилання на джерела, матеріали чи окремі результати, які наводяться в тексті, або на ідеї та висновки, на основі яких розробляються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документу, подають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання і публікації. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць з джерела, на яке зроблене посилання в роботі.

Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: цитата в тексті: „... дидактика як наука має пояснювальну, перетворюючу, нормативно-прикладну функції” [6, с. 7].

Відповідний опису, переліку посилань:

6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів

педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: „рис. 1.2.”

На всі таблиці роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово „таблиця” в тексті пишуть скорочено, наприклад: „... в табл. 1.2.” У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово „дивись”, наприклад: „див. табл.1.3.”

Додатки оформляють як продовження роботи на наступній її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Він повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово „Додаток _” і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначити послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: Додаток А, Додаток Б і т.д. Один додаток позначається як додаток А.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В. 3.1. – підрозділ 3.1. додатка В.

Ілюстрації і таблиці які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2. – другий рисунок першого розділу додатка Д.

Список використаних джерел

Джерела потрібно розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

5. ПРОЦЕС ПРОВЕДЕННЯ КУРСОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Процес проведення курсового дослідження починається з вибору наукового керівника та теми роботи.

Безпосереднє керівництво за виконанням робіт здійснюється науковим керівником із числа професорсько-викладацького складу кафедри.

Тематика курсових робіт з психологічних дисциплін щорічно розробляється викладачами кафедри соціальної та практичної психології й пропонується студентам для розгляду. Проте студенти самі можуть запропонувати тему роботи, виходячи з її актуальності, відповідності своїм науковим інтересам та сучасного стану розвитку наукових досліджень, визначальних для обраної проблеми.

Тема курсової роботи має відображати основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Критерієм вибору теми дослідження є її актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку психології у певній сфері діяльності. У назві теми зазначається проблема, дослідження якої представлене у роботі. Назва теми повинна бути чіткою, лаконічною та містити однозначне тлумачення досліджуваної проблеми.

Узгодження і кінцеве формулювання теми відбуваються в процесі консультацій з науковим керівником.

Починаючи роботу, студент повинен розподілити свій час, спланувати його. Для орієнтації наукових керівників та студентів, що виконують курсову роботу, пропонується наступний графік контролю за ходом підготовки роботи до захисту (див. табл. 1)

Таблиця 1

План проведення курсового дослідження

№	Заходи	Термін виконання
1	Обрати наукового керівника. Ознайомитися з методичними рекомендаціями з написання курсової роботи.	
2	Скласти бібліографію з проблеми дослідження. Розробити структуру (план) роботи	
3	Підготувати вступ	
4	Підготувати теоретичний аналіз проблеми, яка вивчається (розділ I курсової роботи)	
5	Підготувати 2 розділ роботи (методи та методика дослідження)	
6	Провести дослідження та підготувати 3 розділ (аналіз та інтерпретація отриманих результатів)	
7	Оформити висновки, список використаних джерел та додатки. Здати готову зшитку роботу на вчитку науковому керівнику.	
8	Внести правки в роботу з урахуванням рекомендацій наукового керівника.	

9	Оформити роботу згідно всіх вимог, роздрукувати та здати лаборанту кафедри.	
10	Підготувати презентацію. Написати текст виступу для захисту.	

Практика підтверджує безсумнівну доцільність складання такого графіка контролю. Він дисциплінує виконавця, лімітує термін, відведений на підбір літератури з теми і її вивчення, організацію та проведення дослідження, аналіз отриманих результатів, літературне й технічне оформлення роботи та підготовку її до захисту.

Пам'ятайте, що до консультації з науковим керівником слід готуватись, консультацію можна отримати з приводу ЧОГОСЬ. Якщо Ви нічого не зробили, не прочитали жодної наукової праці з обраної проблеми, у Вас немає ніякого тексту, то Ви не матимете жодного результату від консультації з науковим керівником. Науковий керівник може надавати рекомендації щодо добору літератури, методів і методик емпіричного дослідження, довідкових, статистичних матеріалів; він проводить систематичні, передбачені розкладом бесіди та консультації; оцінює зміст виконаної роботи як частинами, так і в цілому; дає згоду на подання роботи до захисту.

Затвердження теми курсової роботи, призначення наукового керівника відбувається на засіданні кафедри.

6. РОБОТА НАД ЛІТЕРАТУРНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

Для складання бібліографії з теми наукової роботи студент використовує наявні в бібліотеках систематичні каталоги, в яких назви праць розташовані за галузями знань; алфавітні каталоги, в яких картки на книги розташовані в алфавітному порядку прізвищ авторів; предметні каталоги, що містять назви творів з конкретних проблем і спеціальностей; а також бібліографічні довідникові видання (покажчики по окремих темах і розділах), виноски і посилання в підручниках, монографіях, енциклопедичних словниках та ін. Для підбору періодичної літератури слід звернутися до покажчиків статей, опублікованих протягом календарного року і розміщених у кінці останнього номера журналу за кожен рік видання.

Складений студентом список літератури, необхідної для вивчення під час роботи над темою, погоджується з керівником, після цього виявляють її наявність у бібліотеках університету, міста, інших міст.

Керуючись складеним списком літературних джерел, студент приступає до їх вивчення. У бібліографічні картки вносяться короткі анотації літературних джерел, в яких відзначаються основні питання, що розглядаються, та висновки. Після попереднього ознайомлення з літературними джерелами і

складання студентом особистої невеликої бібліографічної картотеки з теми, слід приступати до більш глибокого їх опрацювання на основі повторного читання.

При сприянні керівника студент визначає послідовність ґрунтовного вивчення літератури. У процесі повторного читання виділяються та усвідомлюються головні думки й основні положення, що пропонуються автором книги або статті, проводиться їх аналіз.

Читаючи наукові праці, студент навчається правильно їх занотовувати, що згодом дасть можливість використовувати цей матеріал і в подальшій творчій роботі. Передусім потрібно виробити звичку оформляти на спеціальних картках прочитані роботи. З одного боку такої картки записується прізвище та ініціали автора, назва роботи, час і місце її видання, обсяг у сторінках. На зворотньому боці стисло записується все, що зацікавило студента у прочитаній праці. При цьому завжди потрібно залишати невеличке поле, на якому потім можна робити додаткові помітки.

Існують загальноприйняті норми опису використаної літератури. Цих правил і слід дотримуватись (див. додаток Ж).

7. ЗАХИСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота подається науковому керівникові для перевірки у строки, визначені у завданні на виконання курсової роботи (зазвичай, за два тижні до захисту).

Курсові роботи, які за висновком наукового керівника заслуговують позитивної оцінки, допускаються до захисту. При необхідності вони допрацьовуються згідно зауважень наукового керівника, а потім допускаються до захисту.

Захист курсових робіт проходить згідно з графіком, затвердженим кафедрою, за присутності студентів та комісії, до складу якої входять завідувач кафедри, науковий керівник і викладачі кафедри. Склад комісії затверджується у встановленому порядку. Студент готує для виступу доповідь та презентацію до неї. Під час привселюдного захисту студент доповідає і демонструє основні положення результатів дослідження, відповідає на запитання членів комісії та інших присутніх на захисті фахівців.

Захист курсової роботи відбувається у наступному порядку:

1. Виступ автора (до 7 хвилин), в якому доцільно висвітлити такі питання:
 - актуальність теми дослідження та її обґрунтування;
 - мета, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження;
 - елементи новизни в основних розділах курсової роботи;
 - висновки та результати дослідження.
2. Відповіді автора на запитання членів комісії та присутніх на захисті студентів.
3. Оцінювання членами комісії змісту та захисту курсової роботи

студента.

Доповідь може читатися, але найкращим варіантом є розповідь, що вказуватиме на бездоганне володіння студентом матеріалом.

Готуючи виступ, студенту слід звернути увагу на наступне:

- попередньо прочитати текст доповіді кілька разів уголос;
- дотримуватись норм часу;
- логічно переходити від однієї частини виступу до іншої;
- доповідати у нормальному темпі;
- чітко вимовляти текст;
- слідкувати за своїми жестами;
- підготувати необхідну наочність (таблиці, діаграми, графіки);
- навчитися користуватися технічними засобами навчання, якими

обладнана аудиторія.

Якість виконання курсової роботи та результати її захисту оцінюються за шкалою оцінювання ECTS відповідно вимог кредитно-трансферної системи. При цьому основними критеріями з відповідною кількістю балів слугують наступні:

Загальні критерії оцінювання курсової роботи. Автор курсової роботи має продемонструвати:

- вміння логічно та аргументовано викладати матеріал,
- здатність до критичного осмислення й аналізу різних теоретичних та методологічних підходів до розуміння проблеми;
- уміння здійснювати операціоналізацію основних категорій дослідження;
- коректно використовувати статистичні, математичні та інші методи,
- проводити власні дослідження;
- вміння працювати з інформаційними джерелами;
- наукову новизну та практичне значення дослідження;
- уміння встановлювати структурні, функціональні, детермінаційні зв'язки між досліджуваними явищами;
- володіння методами кількісного і якісного аналізу та інтерпретації результатів дослідження;
- уміння презентувати результати досліджень у формі тез виступів та наукових публікацій;
- уміння супроводжувати текст виступу матеріалами, представленими у мультимедійному форматі.

Критеріями оцінювання курсової роботи є:

- внутрішня узгодженість основних структурних частин курсової роботи (об'єкт, предмет, гіпотеза, методи дослідження, висновки);
- підбір методів дослідження, адекватних поставленій меті;
- апробація результатів дослідження на студентських конференціях та у збірниках наукових публікацій;
- наявність авторських висновків до кожного структурного розділу роботи;

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання плану і теми роботи в цілому;
- глибина аналізу та рівень систематизації отриманих результатів;
- обґрунтування вибору методів дослідження;
- повнота відображення проблеми у списку використаних джерел;
- наявність посилань на всі першоджерела у тексті роботи;
- чіткість формулювання висновків, їх відповідність поставленим завданням;
- науковість стилю викладання;
- відсутність орфографічних і синтаксичних помилок;
- правильне оформлення роботи відповідно до стандартів.

Результати захисту дипломних робіт оцінюються з використанням Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»); національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»); власної системи ВНЗ (наприклад, за 100-бальною шкалою); комплексної системи оцінювання.

За результатами публічного захисту дипломної роботи на закритому засіданні ДЕК більшістю голосів приймає рішення щодо оцінки захисту і роботи (враховуючи відгук керівника, зовнішнього рецензента, зміст доповіді, відповіді на запитання).

Таблиця 2

Критерії оцінювання курсової роботи

№	Критерії	Бали
1	Відповідність змісту роботи темі дослідження	50
2	Дотримання вимог щодо технічного й естетичного оформлення роботи	10
3	Презентація роботи при захисті: - рівень володіння темою, її презентація; - культура мовлення; - уміння відповідати на поставлені запитання; - використання наочності;	10 10 10 10
Всього:		100

Таблиця 3

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу
A	відмінно	90-100
B	дуже добре	82-89
C	добре	75-81
D	задовільно	67-74
E	задовільно (достатньо)	60-66
FX	незадовільно з можливістю повторного складання	35-59

F	незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1-34
---	--	------

У випадку порушення термінів здачі роботи без поважних причин курсова робота не приймається, а студент не допускається до її захисту і це вважається академічною заборгованістю. Ліквідація академічної заборгованості здійснюється аналогічно до інших форм підсумкового контролю. В інших випадках (хвороба тощо) студент має право на продовження сесії.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А *Зразок титульного аркуша*

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ТЕМА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота з психології
(освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»)
студента **2** курсу **25** групи
галузі знань:
0301 Соціально-політичні науки
напряму підготовки:
6.030103 Практична психологія
Українець Тарас Григорович

Керівник:
доктор психологічних наук, професор
Журавльова Лариса Петрівна

м. Житомир – 2015 рік

ДОДАТОК Б

Зразок оформлення змісту

ЗМІСТ

ВСТУП	стор
РОЗДІЛ I. НАЗВА	стор
1.1. Назва	стор
1.2.	стор
1.3.	стор
РОЗДІЛ II. НАЗВА	стор
2.1.	стор
2.2.	стор
2.3.	стор
РОЗДІЛ III. НАЗВА	стор
3.1.	стор
3.2.	стор
3.3.	стор
ВИСНОВКИ	стор
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	стор
ДОДАТКИ	стор

ДОДАТОК В

Зразок оформлення вступу

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вивчення проблеми агресивності серед підлітків є досить актуальною у наш час. Агресія виступає однією із головних форм самовираження та самоствердження, а також способом адаптації до соціуму. Суспільство диктує норми і правила поведінки серед інших людей, надаючи поведінці позитивну або негативну оцінку.

Кожній особистості характерні прояви агресивності. У критичній ситуації вона виконує захисну функцію. Відсутність агресії призводить до конформності, а надмірний розвиток – до підвищення рівня конфліктності.

У підліткову віці відбувається становлення особистості. Це вік змін та новоутворень, в якому вона прагне довести свою самостійність та дорослість.

Сучасна молодь живе у час нестабільності та швидких змін, тому спілкування все частіше носить агресивний характер. Агресія виступає як невід’ємна складова на шляху до соціалізації та самоствердження.

У вітчизняній психології агресивність пов’язують: із заниженою самооцінкою, що формується при почутті відсутності любові (І.А.Захаров); із захисними реакціями у конфліктних ситуаціях (А.К. Осницький); із психологічними особливостями агресивної поведінки підлітків (Л.М. Семенюк); із суб’єктивними переживаннями страху (А.М. Прихожан); із такими видами агресії та насильства як: фізичне, психічне, сексуальне (Н.В. Хазратова).

Вивчення даної проблеми зумовлено зростанням рівня агресивності серед підлітків, прояви якої, негативно впливають на суспільство та на саму особистість, перешкоджаючи їй повноцінному та гармонійному розвитку.

Отже, соціальна і практична значущість проблеми та її недостатня розробленість у психологічній літературі зумовили вибір теми дипломної роботи «Ефективність використання соціально-психологічного тренінгу в подоланні агресивності учнів підліткового віку»

Об’єкт дослідження: соціально-психологічний тренінг.

Предмет дослідження: використання соціально-психологічного тренінгу у подоланні агресивності в учнів підліткового віку.

Мета дослідження: розробити, впровадити та перевірити ефективність соціально-психологічного тренінгу як методу подолання агресивності учнів підліткового віку.

Гіпотеза: використання соціально-психологічного тренінгу сприяє подоланню агресивності учнів підліткового віку, дозволяє знизити рівень прояву фрустрації, агресивності та ворожості, а також таких видів форм агресії як: фізична агресія, вербальна агресія, непряма агресія, негативізм, роздратування, підозрілість, образа та почуття провини.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз наукової літератури з проблеми агресивності у підлітковому віці.

2. Здійснити методологічний аналіз даної проблеми, на основі якого підібрати відповідні методи дослідження.

3. На основі узагальненого досвіду розробити та апробувати програму соціально-психологічного тренінгу з проблеми подолання агресивності в учнів підліткового віку.

4. Дослідити ефективність соціально-психологічного тренінгу як методу подолання агресивності в учнів підліткового віку

Методологічні та теоретичні основи дослідження: методологічною основою дослідження стали вихідні положення теорії соціального навчання (А. Бандури), фрустраційної теорії (Дж. Долларда, Л. Дууба), а також психоаналітичної теорії (З. Фрейда, Г. Паренса). Певні аспекти роботи щодо вивчення агресивної поведінки та насильства базуються на дослідженнях вітчизняного психолога Н.В. Хазратової.

Методи та організація дослідження: на підготовчому етапі було використано метод теоретичного аналізу фахових джерел; в основі дослідження лежить психологічний експеримент; для отримання емпіричної інформації про рівень прояву агресивних форм поведінки використовувався психодіагностичний метод –методика діагностики показників і форм агресії А. Басса – А. Дарки та методика самооцінки психічних станів Г. Айзенка; в основі соціально-психологічного тренінгу лежать методи: демонстрація, дискусія, метод інциденту (метод критичних випадків) та мозковий штурм; кількісний та якісний аналіз отриманих результатів здійснювався з використанням методів статистичної обробки результатів – U-критерія Манна-Уїтні та критерій знаків (G). Дослідження проводилось протягом листопада 2013 – лютого 2014 року.

Надійність та вірогідність отриманих результатів: дослідження забезпечуються послідовною реалізацією теоретичних положень у розв'язанні завдань емпіричного дослідження; використанням валідних і надійних діагностичних методик, адекватних меті й завданням роботи; репрезентативністю вихідної вибірки учасників дослідження; поєднанням кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, використанням методів статистичної обробки матеріалу.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що уточнено та поглиблено сутність понять «агресія», «агресивність»; набули подальшого розвитку застосування різноманітних методів та прийомів психокорекції агресивності учнів підліткового віку.

Практичне значення: отримані в результаті виконання наукової роботи дані про те, що соціально-психологічний тренінг сприяє зниженню агресивності учнів підліткового віку, можуть бути використані психологами для створення програми, які сприятимуть зниженню прояву агресивних форм поведінки.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи були представлені на: Міжнародній науково-практичній конференції «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та

педагогічних наук» (Львів, 2014) та Щорічній звітній науковій конференції студентів соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, 2014).

Публікації. Основний зміст та результати дослідження викладено у 5 студентських публікаціях.

Структура та обсяг курсової роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, 8 додатків (на 14 сторінках), списку використаних джерел що нараховує 35 найменувань (на 3 сторінках). Загальний обсяг становить 46 сторінок друкованого тексту, з них 30 сторінок основного тексту. Робота містить 5 рисунків, 5 таблиць на 10 сторінках.

ДОДАТОК Д

Кліше і звороти, рекомендовані для презентації результатів теоретичної частини дослідження

Останнім часом дослідження з...;
Згідно з даними...;
Як показують новітні дослідження в галузі...;
У контексті сучасної парадигми досліджень...;
Сучасна психологія демонструє зростаючий інтерес до...;
При вивченні... значну увагу науковці приділяли...;
Подальший розвиток досліджень з...;
У світлі вищесказаного...;
Як уже зазначалося...;
На наш погляд...;
Необхідно зазначити, що...;
Відомо (загальновідомо), що...;
З огляду на...;
Встановлено, що...;
Відправною точкою... у визначенні... було...;
Поділяючи точку зору... ми вважаємо...;
Беручи до уваги...;
З іншого боку...;
Передусім...;
По-перше...;
Аналіз вербального вираження... свідчить про...;
Звернення до концепції...;
Уявлення про...;
Когнітивний (комунікативний, антропоцентричний) підхід до вивчення...;
Як стверджує...;
У більшості праць...;
Специфіка... полягає в...;
Незважаючи на...;
Поштовхом для створення...;
При цьому... тощо.

ДОДАТОК Е

Кліше і звороти, рекомендовані для презентації результатів практичної частини дослідження

У нашій роботі..;

Наступний приклад являє собою..;

Таким чином, виконаний аналіз доводить, що..;

Загалом проведене дослідження дає можливість стверджувати, що..;

У ході дослідження було проаналізовано..;

Результати роботи дають підстави вважати, що..;

У центрі нашої уваги..;

У процесі дослідження виникла необхідність..;

Нами встановлено..;

У результаті дослідження було виявлено..;

Як показало наше дослідження..;

Як свідчать результати аналізу..;

Аналіз мовного матеріалу показав..;

Застосування... методу (аналізу) дало змогу встановити..;

Механізм відтворення..;

Аналіз мовних засобів... показав..;

Керуючись принципом... тощо.

ДОДАТОК Ж

Зразок оформлення бібліографії

Оформлення списку використаної літератури повинно відповідати наступним вимогам ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». У процесі складання списку використаних джерел необхідно дотримуватися зазначених у стандарті форм запису:

1. У списку джерел з *маленької букви* пишуть відомості, що відносяться до заголовку (підруч. для вузів, матеріали конф., тези, навчально-методичний посібник тощо), відомості про відповідальність (ред., упоряд., редкол. та ін.), наприклад:

Психологія : підруч. для вузів.

Психологія : словарь / отв. ред. Гончарук П. В.

2. У новому стандарті застосовують проміжок в один друкований знак до і після приписного знака: тире (–), скісна риска (/), дві скісні (//), двокрапка (:). Виняток – крапка (.) та кома (,) – проміжки залишають тільки після них.

Таким чином запис реквізитів статті одного автора з періодичного друкованого видання матиме наступний вигляд:

Прізвище ініціали автора. Назва статті. / ім'я, по батькові автора або ініціали і прізвище автора // Назва журналу. – Рік. – № . – С. ?–?.

Наприклад:

Волинець І. М. Краєзнавчі матеріали на уроках зарубіжної літератури / І. М. Волинець // Світло. – 2002. – № 4. – С. 112–116.

4. Алгоритм оформлення статті з електронного видання: *Прізвище ініціали автора. Назва статті [Електронний ресурс] / ім'я, по батькові автора або ініціали прізвище автора // Назва журналу. – Рік. – № . – Режим доступу: електронна адреса, за якою розміщена стаття <http://www...>*

Наприклад:

Кабан Л. В. Оцінювання інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів регіону [Електронний ресурс] / Лариса Василівна Кабан // Народна освіта. – 2007. – Випуск 1. – Режим доступу: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku\1\statti\2kaban\2kaban.htm>

Зразки записів використаних джерел у процесі написання представлено у таблиці:

Характеристика джерела	Приклад оформлення
<i>Один автор</i>	<p>1. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця : практ. посіб. / Микола Степанович Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2006. – 560 с.</p> <p>2. Бондар Ю. В. Національний інформаційний простір новітньої України : становлення та функціонування у процесі політичної трансформації суспільства : монографія / Ю. В. Бондар. – К. : Міжрегіон. Акад. упр. персоналом, 2007. – 184 с.</p>
<i>Два автори</i>	<p>1. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. – К. : Прецедент, 2006. – 93 с.</p> <p>2. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. – Львів : Растр-7, 2007. – 375 с.</p>
<i>Три автори</i>	<p>1. Мацько Л. І. Стилїстика ділового мовлення та редагування ділових документів / Мацько Л. І., Кравець Л. В., Солдаткіна О. В. – К. : Ун-т “Україна”, 2005. – 281 с.</p>
<i>Без автора</i>	<p>1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. – К. : Грані-Т, 2007. – 119 с.</p> <p>2. Основи перекладу : граматичні та лексичні аспекти : навч. посіб. / за ред. В. К. Шпака. – К. : Знання, 2005. – 311 с.</p> <p>3. Рекомендації щодо складання бібліографічного опису в картках для каталогів і картотек (у зв’язку з набуттям чинності ДСТУ ГОСТ 7.1:2006) / уклад. О. Б. Рудич. – К. : Кн. Палата України, 2007. – 60 с.</p>
<i>Багатотомний документ</i>	<p>1. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю.; ред. Иванов В. Л.]. – Львов : НТЦ "Леонорм-Стандарт", 2005. — (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 1. – 2005. – 277 с.</p> <p>2. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. – К. : НТУУ “КПІ”, 2006. – 125 с.</p>
<i>Матеріали конференцій, семінарів</i>	<p>1. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. – Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. – 215 с.</p>

	<p>2. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11–13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. – 167 с.</p>
<i>Словники</i>	<p>1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. В. Л. Ципін]. – Х. : Халімон, 2006. – 175 с.</p> <p>2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.</p>
<i>Дисертації</i>	<p>1. Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси : дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. – К., 2005. – 276 с.</p>
<i>Автореферати дисертацій</i>	<p>1. Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.02.08 „Технологія машинобудування” / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20 с.</p>
<i>Частина книги, періодичного, продовжуваного видання</i>	<p>1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 6. – С. 15–18, 35–38.</p> <p>2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 6. – С. 14–17.</p> <p>3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов — основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2007. – № 1. – С. 39–61.</p>
<i>Електронні ресурси</i>	<p>1. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим-2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm</p> <p>3. Биков Ю. І. Теоретико-методологічні проблеми</p>

	моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2006. – № 1. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em1/emg.html .
--	---

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемчук Г. І. Методика організації науково-дослідної роботи / Г. І. Артемчук, В. М. Курило, М. П. Кочерган. – К. : Форум, 2000. – 271 с.
2. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання [Текст] : (ГОСТ 7.1 – 2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. – Чиний з 2007 – 07 – 01. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – Ш, Ш, 47 с.; 27 см. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи) (Національний стандарт України).
3. Довідник здобувача наукового ступеня: Зб. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань атестації наук, кадрів вищої кваліфікації / Упоряд. Ю.І.Цеков; Передмова до 3-го, 2-го і з переднього сл. до 1 -го вид. Р.В. Бойка. - 3-тє вид. , випр. і допов.— К. : Ред. «Бюл. Вищої атестац. коміс. України»: Вид-во «Толока», 2004. - 69 с.
4. Журавльова Л.П., Музика О.Л., Портницька Н.Ф., Савиченко О.М., Гавриловська К.П., Кирильчук І.В. Засоби діагностики якості вищої освіти бакалавра зі спеціальності «Психологія» Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 54 с.
5. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту / І. В. Мороз. – К. : УДПУ, 1997. – 56 с.
6. Музика О.Л. Курсові роботи з психології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - 3-ге вид., перероб. і доп. - Київ: Вид-во Освіта України, 2009. -104 с.
7. Наказ ВАК України № 63 від 26.01.2008 року «Про внесення змін до переліків та форм документів, що використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників», Форма 23. Приклади та оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті. [Текст] // Бюлетень ВАК України. – 2008. - № 3. – С. 9 - 13. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. – 2007. – № 6. – С. 9 – 17.